

Conferentie «Quels changements pour une meilleure justice civile et pénale ? Welke hervormingen zijn vereist om tot een efficiëntere burgerlijke en strafrechtelijke rechtspleging te komen?»

(vanuit het oogpunt van een civiele rechter)

De Belgische justitie heeft een langetermijnvisie nodig, en moet – na jarenlange onder-investering en gebrek aan visie – noodgedwongen een kwantumsprong¹ maken.

De voorstellen met het oog op de verbetering van de burgerlijke procedure geformuleerd in deze korte nota zijn dan ook eerder structureel van aard. Het zijn geen voorstellen op micro-schaal, maar veeleer voorstellen op macro-schaal, die echter niettemin zullen leiden tot een verbeterde procedure.

Wil de Belgische justitie *futureproof* worden, dan dient eerst en vooral (opnieuw) gestreefd te worden naar een goed gestructureerd **gerechtelijk landschap**, i.e. de basis, het kader waarbinnen men zal opereren.

Ter gelegenheid van de laatste hervorming blijken er immers constructiefouten te zijn gemaakt. Dit hoeft geen probleem te zijn: met voortschrijdend inzicht kan e.e.a. worden rechtgezet. Hoe dan ook kan de huidige structuur, met 49 directiecomités en bijhorende kosten, in tijden van schaarse middelen niet langer verantwoord worden. Om de langetermijnvisie te bewerkstelligen dienen de structuren beter op punt te worden gesteld, en mag men er zich niet toe beperken wederom her en der kleine aanpassingen door te voeren, ook al is dit op korte termijn de gemakkelijkere oplossing. Deze structurele aanpassing zal grote weerstand oproepen en zal aanzienlijke moed vereisen. Magistraten en in het bijzonder korpschefs zullen moeten worden opgeroepen om hun individuele belangen te overstijgen.

Vervolgens dient gestreefd te worden naar een **maximale en verbeterde inschakeling van magistraten en gerechtspersoneel**.

Om de werking van de rechtsstaat te verzekeren en de werklast voor iedereen draaglijk te maken, dienen zoveel mogelijk magistraten operationeel, i.e. voor hun *core business*, te worden ingeschakeld. Het aantal korpschefs, ondervoorzitters, afdelingsvoorzitters, de *overhead*, dient te worden gereduceerd. De Belgische justitie heeft immers een notoir tekort aan middelen. Oplossingen dienen niet te worden gezocht in “steeds meer middelen”.

Voorts dienen hulpmiddelen te worden ingeschakeld. AI (niet-generatieve AI) dient te worden ingeschakeld om de werklast te ramen, beter te verdelen en te optimaliseren.

Werkwijzen dienen te worden aangepast om overbelasting, uitval en achterstand te vermijden. Er kan een ticketsysteem voor de behandeling van zaken worden ingevoerd.

Ook het bestaande gerechtspersoneel dient maximaal en optimaal te worden ingezet. Hier zijn er verbeteringen (hulpmiddelen) mogelijk door o.m. de digitale neerlegging van dagvaardingsexploten en het digitaal afleveren van expedities.

Kalenderjaren dienen volledig te worden benut door de afschaffing van het gerechtelijk verlof. Per 1 januari 2025 trad het nieuwe sociaal statuut voor de magistraten in voege. Dit sociaal statuut heeft tot gevolg dat aan de magistraten diverse rechten (bv. ouderschapsverlof, enz.) worden toegekend,

---

¹ Na de hink-stap-sprong waar minister K. Geens systematisch naar verwees in de periode tijdens dewelke hij minister van justitie was (zie <https://www.koengeens.be/news/2015/03/18/het-justitieplan-voor-een-snellere-efficiënte-en-rechtvaardige-justitie>).

waarover zij voorheen niet beschikten. Het sociaal statuut gaat evenwel ook gepaard met problemen, die aanpassingen noodzakelijk maken.

Verder dient ook te worden nagedacht over specifieke statuten voor magistraten die andere opdrachten (bv. lesopdrachten) opnemen, en over de rol van consulaire rechters, die op quasi vrijwillige basis werken binnen de ondernemingsrechtbanken. Kan in de toekomst nog verantwoord worden dat de rechtsstaat moet worden ondersteund door quasi-vrijwilligers?

Tot slot dient voor de rechterlijke orde werk te worden gemaakt van een sterke administratie (het weze binnen de FOD of binnen het College van de hoven de rechtbanken en de andere colleges), opdat de rechterlijke orde niet steeds weer afhankelijk zou zijn van initiatieven genomen door en middelen toebedeeld aan de minister. De minister kan wel de grote lijnen van een beleid aangeven, doch de goede werking van de rechterlijke orde dient door haar sterke administratie op lange termijn te worden gewaarborgd.

De herstructurering van het gerechtelijk landschap met het oog op de toekomst

De implementatie van de beheersautonomie van de rechtelijke orde dient te worden voorbereid door het College van de hoven en de rechtbanken, het College van het openbaar ministerie en het Hof van Cassatie. Dit is voorzien in een mini-beheersovereenkomst d.d. 29 januari 2026 die werd afgesloten tussen de voorzitter van het College van de hoven en de rechtbanken en de minister van Justitie. De drie pijlers van de rechterlijke organisatie dienen een conceptnota op de stellen voor de aanpak en de organisatie van de beheersautonomie. De minister zal voorafgaandelijk (in maart 2026) haar beleidlijnen communiceren, waarna de conceptnota dient te worden gefinaliseerd, o.m. op basis van een reeds eerder (in 2014) opgesteld wetsontwerp met betrekking tot de beheersautonomie.

Beheersautonomie is echter maar wenselijk wanneer er solide structuren bestaan waarop verder gebouwd kan worden.

Eenheidsrechtbanken

Om tot een betere burgerlijke (en strafrechtelijke) rechtspleging te komen dient het gerechtelijk landschap te worden hervormd. De gerechtelijke kaart dient te worden hertekend. De hervorming die in 2014 heeft plaatsgevonden bevat nl. een constructiefout.

De rechtbanken van eerste aanleg werden georganiseerd op het niveau van de provincies. De ondernemingsrechtbanken en arbeidsrechtbanken werden als afzonderlijke eenheden behouden, doch werden georganiseerd op het niveau van het ressort.

Deze situatie heeft geleid tot het bestaan van entiteiten van ongelijke omvang en tot feitelijke "machtsposities". Grote entiteiten kunnen – bv. bij gedeeld personeel – meer middelen naar zich toe trekken. Zij kunnen zich beter organiseren (directiesecretariaten, interne werkgroepen, ...), zich beter laten vertegenwoordigen in werkgroepen en organen, en deelnemen aan allerlei pilootprojecten.

In de huidige constellatie bekampen entiteiten (rechtbanken) elkaar, om meer middelen te verkrijgen. De resultaten van de werklastmeting binnen de rechtelijke orde, die werd uitgevoerd door Cap Gemini, leiden tot een herverdeling van middelen tussen entiteiten, aangezien er onvoldoende budgetten zijn om aan alle behoeven te voldoen. Deze verdeling wordt bemoeilijkt door het grote aantal entiteiten.

Het gebrek aan eenheidsrechtbanken heeft tot gevolg dat de vertegenwoordiging van de ondernemingsrechtbanken en de arbeidsrechtbanken in het College van de hoven en de rechtbanken te wensen overlaat. In Het CHR zetelen o.m. drie eerste voorzitters van de hoven van beroep, één eerste voorzitter van een arbeidshof, drie voorzitters van de rechtbanken van eerste aanleg, één voorzitter van een ondernemingsrechtbank, één voorzitter van een arbeidsrechtbank, één voorzitter van een vredegerecht of politierechtbank. Deze situatie maakt het mogelijk om de gespecialiseerde rechtbanken buiten spel te zetten. Volgens art. 26 van het huishoudelijk reglement van het CHR beslist het CHR bij meerderheid van stemmen, wanneer geen consensus kan worden gevonden.

Het huidige grote aantal directiecomités bemoeilijkt ook de besluitvorming (zie de “algemene vergaderingen” van het CHR²), en laat de overheadkosten verbonden aan de algemene vergaderingen veel te hoog oplopen.

De asymmetrische organisatie op eerste aanleg heeft voorts geleid tot rekruteringsproblemen bij de ondernemingsrechtbanken en de arbeidsrechtbanken. Bij een grote ondernemingsrechtbank kan je immers als magistraat mogelijkerwijze in meerdere provincies worden ingeschakeld. Kandidaat-magistraten zijn geneigd om te kiezen voor de “provinciale zekerheid” van een rechtbank van eerste aanleg.

Binnen alle entiteiten bestaan er ook verschillende procedures en werkwijzen.

Art. 10 van de Grondwet bepaalt dat de Belgen gelijk zijn voor de wet. Alle Belgen dienen dan ook een gelijke toegang tot justitie te krijgen. Die gelijkheid kan het best gewaarborgd worden door de creatie van eenheidsrechtbanken met vergelijkbare omvang.

In de memorie van toelichting bij de (Nederlandse) Wijziging van de Wet op de rechterlijke indeling, de Wet op de rechterlijke organisatie en diverse andere wetten in verband met de vermindering van het aantal arrondissementen en ressorten (Wet herziening gerechtelijke kaart)³ wordt omtrent de vermindering van het aantal rechtbanken verwezen naar het volgende uitgangspunt:

---

² In 2014 werd het College van de Hoven en de rechtbanken opgericht. Eén van de grote kritieken op het CHR is dat er binnen het CHR geen democratische besluitvorming is, binnen een algemene vergadering. De besluitvorming binnen het CHR wordt er bemoeilijkt door het grote aantal directiecomités, nl. 49, met elk eigen lokale verzuchtingen.

³ Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 2010-2011, 32 891, nr. 3.

1.2 Uitgangspunten

De aanzet tot de nu voorliggende herziening van de gerechtelijke kaart is gegeven in het debat dat met de Tweede Kamer is gevoerd over het kabinetsstandpunt inzake de evaluatie van de modernisering van de rechterlijke organisatie op 21 november 2007.¹ Voor de motieven die aan dit wetsvoorstel ten grondslag liggen, mag korthedshalve worden verwezen naar de daarop gevolgde brieven van het vorige kabinet.² Daarin is aangegeven dat bij zowel de zittende als de staande magistratuur sprake is van steeds meer differentiatie van het zaaksaanbod en een toenemende behoefte aan specialisatie en concentratie. Kleinere gerechten en parketten zijn in toenemende mate kwetsbaar geworden in het primaire proces en in de bedrijfsvoering. Om ook in de toekomst kwalitatief goede rechtspraak te kunnen waarborgen, is het noodzakelijk te beschikken over gerechten en parketten met voldoende substantie. Specialisatie en het oplossen van capaciteitsproblemen bij de verdeling van zaken kunnen dan op een adequaat schaalniveau worden georganiseerd. Hoewel schaalvergroting op het eerste gezicht de indruk kan wekken dat de rechtspraak op grotere afstand van de burger wordt gezet, is het tegendeel het geval. De spankracht van grotere gerechten maakt het juist mogelijk om meer maatwerk te leveren en meer deskundigheden op te bouwen en daarmee dus de toegankelijkheid van rechtspraak te verbeteren. Eerder is deze operatie dan ook gekarakteriseerd met het motto «grootschalig organiseren en kleinschalig werken».

[...]

Ook het huidige kabinet ziet herziening van de gerechtelijke kaart als een belangrijke voorwaarde om tot verbeteringen te komen in de justitiële keten. Zowel de rechtzoekenden als degenen die beroepsmatig betrokken zijn bij de rechterlijke organisatie zijn daarbij gebaat. Daarbij is de herziening van de gerechtelijke kaart geen doel op zichzelf. Terecht is vanuit de rechtspraak opgemerkt dat deze herziening onderdeel is van een permanent proces waarin het optimaliseren van de kwaliteit van rechtspraak centraal staat.⁵

In de presentatie van voormalig minister K. Geens' *"court of the future"* werd reeds vooropgesteld dat "efficiënte justitieplaatsen op het niveau van eerste aanleg" moesten worden voorzien, "met één back office per "arrondissement" (=provincie)", en "maximaal drie goed uitgeruste front offices per provincie (incl. de back office)"⁴.

Een eerste voorzitter van een hof van beroep merkte al terecht op dat het gerechtelijke landschap nooit op de huidige wijze zou worden uitgetekend, indien men vandaag met een wit blad zou starten.

Er dient tevens te worden gedacht vanuit het standpunt van de rechtzoekende. De toegang tot justitie dient voor de rechtzoekende zo eenvoudig mogelijk te worden gemaakt.

Het gerechtelijk landschap dient te worden herdacht door de creatie van eenheidsrechtbanken op (ongeveer) het niveau van de provincies en rekening houdende met de economische bassins. In Antwerpen en Gent kunnen er meerdere eenheidsrechtbanken worden gecreëerd (bv. Antwerpen

---

⁴ Zie <https://www.koengeens.be/news/2017/10/25/presentatie-court-of-the-future>

Noord, Antwerpen Zuid, Antwerpen Oost). Daarnaast: eenheidsrechtbank Vlaams Brabant en eenheidsrechtbank Brussel.

In Vlaanderen BV:

Eenheidsrechtbank Limburg (REA+ORB+ART+VRED+POL)

Eenheidsrechtbank Antwerpen Oost (bv Mechelen + Turnhout)

Eenheidsrechtbank Antwerpen Noord (Brasschaat, enz.)

Eenheidsrechtbank Antwerpen West (Zwijndrecht, enz.)

Eenheidsrechtbank Gent West

Eenheidsrechtbank Gent Oost

Eenheidsrechtbank West-Vlaanderen

Eenheidsrechtbank BXL NL

Eenheidsrechtbank Vlaams-Brabant

Een dergelijke organisatie leidt tot de creatie van (slechts) 9 directiecomités, geleid door 9 voorzitters, hetgeen overleg vergemakkelijkt. Het *middle management* wordt gereduceerd, en er zullen meer magistraten beschikbaar zijn om vonnissen te schrijven. Er kan zelfs overwogen worden om een directiecomité te laten leiden door een duo, bestaande uit een beroepsmagistraat en een manager, die een aantal organisatorische taken kan overnemen waarvoor geen juridische kennis vereist is.

De ondernemingsrechtbanken en de arbeidsrechtbanken kunnen worden omgevormd tot rechtbanken binnen de eenheidsrechtbank, zoals bv. de familierechtbank en de correctionele rechtbank nu al rechtbanken vormen binnen de rechtbank van eerste aanleg.

In één beweging kunnen de arrondissementsrechtbanken worden afgeschaft.

De huidige kaders van de entiteiten REA, ARB en ORB zijn de volgende:

	REA	ARB	ORB
Antwerpen	111	31	32
Limburg	40		
Brussel NL	41	9	11
Brussel FR	122	22	14
Leuven	25	4	4
Waals-Brabant	27	4	4
Gent		28	28
Oost-Vlaanderen	95		
West-Vlaanderen	69		
Eupen	6	1	1
Luik	79	27	16
Luxemburg	24		
Namen	31		
Henegouwen	97	21	10
TOTAAL	767	147	120

Het betreft in totaal 31 entiteiten (nationaal), die aan Vlaamse zijde herleid kunnen worden naar 9 entiteiten, en in Wallonië wellicht naar een gelijkaardig aantal.

Het betreft in totaal 1.034 beroepsmagistraten, die kunnen worden verdeeld over circa 18 entiteiten, hetzij ongeveer 57 magistraten per entiteit. Ter vergelijking: het hof van beroep te Brussel heeft een kader van 83 magistraten.

Daarbij komen eventueel nog de politierechters, met een kader van 111 magistraten en de vrederechters, met een kader van 162 magistraten.

Ter vergelijking: in Nederland zijn er 11 rechtbanken (d.i. het niveau van eerste aanleg), en 4 gerechtshoven⁵. Het aantal rechters varieert tussen 97 en 191. De kantongerechten maken in Nederland deel uit van een rechtbank. De rechtbanken zijn de gerechten in eerste aanleg voor het bestuursrecht (m.i.v. het fiscaal recht), het civiel recht en het strafrecht. Er zijn geen afzonderlijke ondernemingsrechtbanken of arbeidsrechtbanken. In civiele en strafzaken is hoger beroep mogelijk bij een gerechtshof. De Belgische wetgever kan onder meer inspiratie opdoen in de Nederlandse Wet herziening rechterlijke indeling, Tweede Kamer der Staten-Generaal 2010-2011.

Eenheidshoven: incorporatie van de arbeidshoven in de hoven van beroep

Samen met de oprichting van eenheidsrechtbanken, staat niets de creatie van eenheidshoven in de weg.

Er bestaan overigens ook geen "ondernemingshoven". Het argument van de "eigenheid" en het "specifieke karakter" van de gespecialiseerde hoven snijdt dan ook geen hout.

Arbeidshoven zijn al bij al kleine entiteiten. De wettelijke kaders van de arbeidshoven zijn de volgende:

- Antwerpen: 11
- Brussel: 12
- Gent: 9
- Luik: 12
- Bergen: 9

Totaal: 51

Een samenvoeging van de hoven van beroep en de arbeidshoven leidt tot de volgende kaders:

	Hof van beroep	Arbeidshof	Totaal kader
Antwerpen	63	11	74
Brussel	83	12	95
Gent	57	9	66
Luik	43	12	55
Bergen	30	7	37

Deze samengevoegde korpsen zijn zeker niet te groot, en geenszins onbeheersbaar.

---

⁵ https://nl.wikipedia.org/wiki/Rechterlijke_indeling_van_Nederland

Weerstand

De creatie van eenheidsrechtbanken en de incorporatie van de arbeidshoven in de hoven van beroep zal vermoedelijk tot veel weerstand bij de magistraten leiden.

De incorporatie van de arbeidshoven leidt tot de verdwijning van 5 mandaten van korpschef. De raadsheren in de arbeidshoven, die volgens de werklastmeting uitgevoerd door Cap Gemini een eerder ruime bezetting kennen in vergelijking met andere entiteiten, zullen wellicht hun bezorgdheid uiten over het feit dat zij ingeschakeld zouden kunnen worden in de activiteiten van de reguliere hoven van beroep die naar adem snakken.

In tijden van crisis – en er kan moeilijk ontkend worden dat justitie zich in crisis bevindt – zijn er geen toeschouwers. In tijden van nood telt iedere hand.

Magistraten dienen te worden overtuigd om over hun eigen schaduw heen te springen.

Maatregelen ten behoeve van een maximale en verbeterde inschakeling van magistraten en gerechtspersoneel

Afschaffing van het gerechtelijk verlof

Het gerechtelijk verlof

Art. 334 Ger. W. bepaalt dat het gerechtelijk jaar begint op 1 september en eindigt op 30 juni. Van 1 juli tot 31 augustus houden de hoven en rechtbanken vakantiezittingen. De zaken worden opgeroepen en de pleidooien gehoord, tot en met 30 juni, met dien verstande dat, zo nodig, de debatten kunnen voortgezet worden na de hervatting van de werkzaamheden van de hoven en rechtbanken.

Luidens art. 335 zijn er vakantiekamers in de hoven en de rechtbanken. Zij zijn belast met de behandeling van spoedeisende zaken. Zij worden ieder jaar derwijze vernieuwd dat alle leden van het hof of de rechtbank er beurtelings dienst doen.

Het gerechtelijk verlof dateert uit een tijd waarin verloven meer seizoensgebonden waren.

Art. 334 Ger. W. werd ingevoerd in 1967 en is sedertdien ongewijzigd. In het verslag over de gerechtelijke hervorming schreef de Koninklijk Commissaris voor de Gerechtelijke Hervorming hierover het volgende⁶:

“Artikel 334 stelt dat de debatten voor de hoven en rechtbanken niet mogen uitgesteld worden wegens het verlof en vóór de aanvang daarvan.

De ondervinding leert dat vanaf het begin van de maand mei de zaken worden verdaagd tot september, zoniet tot oktober of november. Krachtens de wet van 30 juni 1956 kunnen de hoven en rechtbanken voor alle zaken samenkomen gedurende het verlof om hun beslissingen uit te spreken. De tekst van deze bepaling werd overgenomen in artikel 339. Derhalve zullen alle zaken normaal behandeld worden tot kort vóór het verlof; in voorkomend geval zal de uitspraak erover gebeuren in de loop daarvan.”

---

⁶ VAN REEPINGHEN, CH., Verslag over de gerechtelijke hervorming, I, Brussel, BS 1964, p. 189.

Nieuw statuut

Bij wet van 12 mei 2024 (B.S. 22 mei 2024), met ingang van 1 januari 2025, werd een sociaal statuut voor magistraten ingevoerd. In deel II, boek II, titel II werd een hoofdstuk IV. Afwezigheden en verloven van magistraten ingevoerd (art. 331-331bis Ger. W.).

De invoering van het nieuw sociaal statuut voor magistraten is niet compatibel met het bestaan van het gerechtelijk verlof, ook al wordt door sommige magistraten voorgehouden dat dit wel het geval is. Door bepaalde magistraten werden zéér creatieve interpretaties gegeven aan de wetgeving met betrekking tot het sociaal statuut en de verplichte beschikbaarheid van magistraten voor de dienst (art. 331/2 Ger. W.).

In het nieuw statuut worden aan magistraten een vast aantal verlofdagen toegekend. Er is slechts een verplichting om 15 verlofdagen tijdens het gerechtelijk verlof op te nemen (zie art. 331/7 Ger. W.).

In bepaalde entiteiten is er een significante daling van de werklast tijdens het gerechtelijk verlof. In sommige entiteiten namen magistraten voorheen tot 6 weken verlof tijdens het gerechtelijk verlof. Indien wettelijk slechts 15 verlofdagen dienen te worden opgenomen stelt zich de vraag welke taken tijdens de overige weken van het gerechtelijk verlof zullen worden verricht. Het gerechtelijk wetboek voorziet inderdaad dat enkel hoogdringende zaken worden behandeld in vakantiekamers. Er is niet voorzien dat de zittingen doorlopen.

De daling van de werklast in de zomer dient nu om op adem te komen, terwijl een betere spreiding van de werklast over het gerechtelijk jaar zou kunnen zorgen voor een redelijker takenpakket voor de rechterlijke macht gedurende het gehele jaar.

De werklast van de griffie is in sommige entiteiten té laag in de zomer en té hoog tijdens het gerechtelijk jaar. Het is wenselijk dat de werklast beter gespreid zou worden.

Voor het griffiepersoneel bestaat er voorts geen verplichting om verlof te nemen tijdens het gerechtelijk verlof. Het griffiepersoneel kan er bijgevolg voor kiezen om verlof te nemen tijdens de drukke periode, zoals bv. de maanden mei, juni en september, hetgeen de goede werking van sommige entiteiten onder druk zet.

Er zijn op heden gewoonweg geen redenen meer die het bestaan van het gerechtelijk verlof verantwoorden⁷.

Het is bovendien niet wenselijk om te voorzien dat magistraten verplicht meer verlofdagen dienen op te nemen in de zomer. Magistraten dienen in de loop van het jaar verlof te kunnen nemen, wanneer zij dat wensen.

In dit verband kan ook opgemerkt worden dat de schoolvakanties in Wallonië sedert een tweetal jaren werden aangepast. De zomervakantie aldaar loopt inmiddels niet meer gelijk met het gerechtelijk verlof. Jongere Waalse magistraten met kinderen geven er misschien de voorkeur aan om twee weken verlof te nemen in de langere herfstvakantie of in de langere meivakantie.

Vergelijking met Duitsland

In Duitsland bestaat geen gerechtelijk verlof. Procedures lopen er gewoon het hele jaar door. Dit betekent niet dat rechters en gerechtspersoneel geen verlof kunnen nemen. Zij kunnen wel degelijk

---

⁷ Zie H. Lamon, Gerechtelijke vakantie [column], Juristenkrant 2017, afl. 352, 13.

individueel vakantie nemen. Dit heeft hoogstens tot gevolg dat in bepaalde periodes de praktische behandeling van zaken iets trager kan lopen.

Partijen dienen rekening te houden met het feit dat procedures het hele jaar door lopen.

In Duitsland is wel een uitstel­mogelijkheid voorzien, specifiek in de zomer.

In de Duitse *Zivilprozessordnung* is in *Buch 1, Abschnitt 3, Titel 3 Ladungen, Termine und Fristen*, een artikel § 227 *Terminsänderung* opgenomen dat als volgt luidt [eigen nadruk]⁸:

(1) Aus erheblichen Gründen kann ein Termin aufgehoben oder verlegt sowie eine Verhandlung vertagt werden. Erhebliche Gründe sind insbesondere nicht

1. das Ausbleiben einer Partei oder die Ankündigung, nicht zu erscheinen, wenn nicht das Gericht dafür hält, dass die Partei ohne ihr Verschulden am Erscheinen verhindert ist;
2. die mangelnde Vorbereitung einer Partei, wenn nicht die Partei dies genügend entschuldigt;
3. das Einvernehmen der Parteien allein.

Von einer Terminsänderung soll abgesehen werden, wenn sich der Termin für eine Durchführung als Videoverhandlung nach § 128a oder als Beweisaufnahme nach § 284 Absatz 2 eignet und die erheblichen Gründe nach Satz 1 dadurch entfallen.

(2) Die erheblichen Gründe sind auf Verlangen des Vorsitzenden, für eine Vertagung auf Verlangen des Gerichts glaubhaft zu machen.

(3) **Ein für die Zeit vom 1. Juli bis 31. August bestimmter Termin**, mit Ausnahme eines Termins zur Verkündung einer Entscheidung, **ist auf Antrag innerhalb einer Woche nach Zugang der Ladung oder Terminsbestimmung zu verlegen**. Dies gilt nicht für

1. Arrestsachen oder die eine einstweilige Verfügung oder einstweilige Anordnung betreffenden Sachen,
2. Streitigkeiten wegen Überlassung, Benutzung, Räumung oder Herausgabe von Räumen oder wegen Fortsetzung des Mietverhältnisses über Wohnraum auf Grund der §§ 574 bis 574b des Bürgerlichen Gesetzbuchs,
3. (weggefallen)
4. Wechsel- oder Scheckprozesse,
5. Bausachen, wenn über die Fortsetzung eines angefangenen Baues gestritten wird,
6. Streitigkeiten wegen Überlassung oder Herausgabe einer Sache an eine Person, bei der die Sache nicht der Pfändung unterworfen ist,
7. Zwangsvollstreckungsverfahren oder
8. Verfahren der Vollstreckbarerklärung oder zur Vornahme richterlicher Handlungen im Schiedsverfahren;

dabei genügt es, wenn nur einer von mehreren Ansprüchen die Voraussetzungen erfüllt. Wenn das Verfahren besonderer Beschleunigung bedarf, ist dem Verlegungsantrag nicht zu entsprechen.

(4) Ein Antrag auf Terminsverlegung soll eine Äußerung dazu enthalten, ob gegen die Durchführung einer Videoverhandlung (§ 128a) Bedenken bestehen.

(5) Über die Aufhebung sowie Verlegung eines Termins entscheidet der Vorsitzende ohne mündliche Verhandlung; über die Vertagung einer Verhandlung entscheidet das Gericht. Die Entscheidung ist kurz zu begründen. Sie ist unanfechtbar.

---

⁸ <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html>

Vertaald (google translate) luidt dit artikel als volgt [eigen nadruk]:

Wetboek van Burgerlijke Procedure
Artikel 227 Wijziging van de zittingsdatum

(1) Een zittingsdatum kan worden geannuleerd of uitgesteld, en een zitting kan worden verdaagd, om zwaarwegende redenen. Zwaarwegende redenen omvatten in het bijzonder niet:

1. de afwezigheid van een partij of de aankondiging van niet-verschijning, tenzij de rechtbank van oordeel is dat de partij door eigen schuld verhinderd is te verschijnen;
2. het gebrek aan voorbereiding van een partij, tenzij de partij voldoende rechtvaardiging aanvoert;
3. de overeenkomst tussen de partijen alleen.

Een wijziging van de zittingsdatum dient te worden vermeden indien de zitting geschikt is om te worden gehouden als een videoverhoor overeenkomstig artikel 128a of als een hoorzitting overeenkomstig artikel 284 lid 2, en de zwaarwegende redenen onder lid 1 daardoor zouden vervallen.

(2) De zwaarwegende redenen moeten worden onderbouwd op verzoek van de voorzittende rechter; voor een verdaging op verzoek van de rechtbank.

(3) **Een hoorzitting die gepland staat voor de periode van 1 juli tot en met 31 augustus**, met uitzondering van een hoorzitting voor de uitspraak van een beslissing, **wordt op verzoek uitgesteld binnen een week na ontvangst van de dagvaarding of de kennisgeving van de hoorzitting**. Dit is niet van toepassing op:

1. Procedures betreffende beslaglegging of zaken met betrekking tot een voorlopige voorziening of voorlopige beschikking,

2.

Geschillen betreffende de overdracht, het gebruik, de ontruiming of de teruggave van een pand of de voortzetting van een huurovereenkomst op grond van de artikelen 574 tot en met 574b van het Duitse Burgerlijk Wetboek,

3.

(vervallen)

4. Procedures betreffende wissels of cheques,

5.

Bouwgeschillen, indien het geschil betrekking heeft op de voortzetting van reeds aangevangen bouwwerkzaamheden,

6.

Geschillen betreffende de overdracht of teruggave van een voorwerp aan een persoon van wie het voorwerp niet onderworpen is aan beslag,

7.

Executieprocedures of

8.

Procedures voor een verklaring van uitvoerbaarheid of voor de uitvoering van gerechtelijke handelingen in arbitrageprocedures;

Het is voldoende als slechts één van de meerdere vorderingen aan de vereisten voldoet. Indien de procedure een spoedbehandeling vereist, wordt het verzoek om uitstel niet ingewilligd.

(4) Een verzoek om uitstel moet een verklaring bevatten over eventuele bezwaren tegen het houden van een videohoorzitting (artikel 128a).

(5) De voorzittende rechter beslist over de annulering en het uitstel van een hoorzitting zonder mondelinge behandeling; de rechtbank beslist over het schorsen van een hoorzitting. De beslissing wordt kort gemotiveerd. Er is geen beroep mogelijk.

Digitale neerlegging van dagvaardingsexploten op de griffies en keuze van tijdsloten (*time slots*) voor verschijning op de inleidingszitting

Vooraleer een gerechtsdeurwaarder overgaat tot dagvaarding, neemt hij op heden telefonisch contact op met de griffie der rollen om een mogelijke datum van inleiding te kennen. De griffie houdt manueel (!) een lijst bij van zaken die werden aangemeld en deelt aan de gerechtsdeurwaarder telefonisch mee voor welke zitting er nog gedagvaard kan worden.

De originele deurwaardersexploten worden, na betekening, per post overgemaakt of fysiek ter griffie aangeboden door een bode van het gerechtsdeurwaarderskantoor, uiterlijk de dag vóór de zitting waarvoor de dagvaarding is gedaan⁹. De exploten worden manueel afgestempeld op de dag van neerlegging of aankomst per post.

Vervolgens worden de exploten manueel (!) ingeschreven door het griffiepersoneel in het dossierbeheerssysteem¹⁰. Het griffiepersoneel dient de gegevens van eiser en verweerder in te geven, alsook de gegevens van de advocaten. De adressen dienen te worden gecontroleerd. Vervolgens wordt er een rolnummer gecreëerd.

Tot slot worden er etiketten afgedrukt die op de gele dossiermap en op de map “procedurestukken” worden geplakt. Er wordt voorts een sticker op de dossiermap geplakt met de vermelding of de rolrechten “nog te innen” zijn, dan wel het een zaak betreft die “vrijgesteld” is.

Advocaten kunnen na inschrijving van de zaak naar de griffie bellen om het rolnummer te kennen.

Al dit werk kan eenvoudigweg worden vermeden. Via een digitaal systeem zouden deurwaarders *time slots* kunnen innemen die door de rechtbanken worden aangemaakt voor de inleidingszittingen. Zij zouden vervolgens ook hun dagvaardingen digitaal kunnen neerleggen in een authentieke vorm.

Er is bij de Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders overigens al een geïnformatiseerde gegevensbank opgericht, “Centraal register van gedematerialiseerde authentieke akten van gerechtsdeurwaarders” geheten¹¹. Luidens art. 40 Ger. W. geschiedt de betekening aan de procureur des Konings in bepaalde gevallen reeds door het opladen van het exploit in het voormelde register.

Invoering van het gebruik van AI voor het maken van de template van het vonnis

Invoering van het gebruik van AI met betrekking tot het feitenrelaas (samenvatting)

De rechter vat de feiten zelf samen op basis van de inleidende dagvaarding en/of het feitenrelaas zoals weergegeven in de conclusies van de partijen en/of de stukken van het dossier. Dit is een tijdrovende bezigheid omdat de feiten door de partijen niet altijd op dezelfde wijze, chronologisch, helder, volledig en accuraat, enz. worden weergegeven.

Dit louter samenvattende (niet generatieve) werk kan door AI gebeuren, indien de dagvaarding en/of (synthese)conclusies en stukken digitaal worden neergelegd. AI kan vervolgens een samenvatting van de feiten voorstellen op basis van de neergelegde documenten/stukken.

---

⁹ Art. 716 Ger. W.: De zaken worden op de algemene rol ingeschreven uiterlijk de dag vóór de zitting waarvoor de dagvaarding is gedaan. [...]

¹⁰ Art. 718 Ger. W.: De inschrijving op de rol geschiedt op overlegging van het origineel of van een door de gerechtsdeurwaarder eensluidend verklaard afschrift, of in voorkomend geval van het betekende afschrift van het exploit van dagvaarding.

¹¹ Art. 32quater/2 Ger. W.

De partijen kunnen vervolgens, via een publiek luik van het CMS systeem, het recht krijgen om opmerkingen te maken omtrent de samenvatting van de feiten voorgesteld door AI. Bij aanhoudende betwistingen over het feiten kan een onderscheiden (dubbele) weergave van de feiten (per partij) worden overwogen of kan de rechter worden ingeschakeld teneinde een beslissing uit te lokken.

Eén van de gekende risico's bij het gebruik van AI is dat AI, dat op een taalmodel is gebaseerd, valse referenties zou genereren¹². Dit risico zou zich niet mogen voordoen bij het louter samenvatten van de feiten, nu aan AI niet gevraagd zal worden om nieuwe informatie te genereren, doch wel om bestaande informatie te structureren en samen te vatten. In elk geval dient er een finale controle te zijn door de partijen, en desgevallend de rechter.

AI kan ook de template van het vonnis reeds voorbereiden, een taak die nu (in principe) door de griffier wordt uitgevoerd, doch bij structurele onderbezetting van de griffie ook door magistraten.

Wanneer het feitenrelaas wordt voorgekauwd, moet de rechter het feitenrelaas niet meer manueel uittypen en kan hij meer tijd besteden aan de motivering. Hij dient dan enkel nog de motivering aan te vullen in een template die reeds is voorbereid.

Uiteraard dient te worden nagegaan hoe AI met het oog op het weergeven van het feitenrelaas en het aanmaken van de template van het vonnis kan worden ingeschakeld in overeenstemming met de VERORDENING (EU) 2024/1689 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 13 juni 2024 tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie en tot wijziging van de Verordeningen (EG) nr. 300/2008, (EU) nr. 167/2013, (EU) nr. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 en (EU) 2019/2144, en de Richtlijnen 2014/90/EU, (EU) 2016/797 en (EU) 2020/1828 (verordening artificiële intelligentie, zgn. *AI-act*). Alleszins lijkt het voorgestelde gebruik van AI geen verboden praktijk te zijn in de zin van artikel 5 van voormelde verordening.

Publieke zijde CMS

Digitale aflevering expedities

Er is op heden een CMS-systeem in ontwikkeling voor de hoven en de rechtbanken (Just case). Deze ontwikkeling kampt met moeilijkheden en heeft op heden jammer genoeg vertraging opgelopen.

Er dient voor gezorgd te worden dat deze applicatie ook een publieke zijde heeft, waar digitale expedities besteld kunnen worden en digitaal afgeleverd kunnen worden.

Rechtzoekenden en advocaten dienen via de publieke zijde van het CMS zelf de evolutie van de dossiers te kunnen opvolgen zonder naar de griffie te moeten bellen/mailen.

Eén en ander zal in het gerechtelijk wetboek dienen te worden uitgewerkt, op duurzame wijze, teneinde veelvuldige toekomstige aanpassingen te vermijden.

Uitwerking van een aangepast statuut voor magistraten die mandaten uitoefenen

Art. 292 Ger. W. bepaalt dat cumulatie van rechterlijke ambten verboden is, uitgenomen de gevallen die de wet bepaalt.

---

¹² Zie de feiten i.v.m. de rector van de UGent, P. De Sutter, die op 8 januari 2026 aan het licht zijn gekomen.

Art. 294 Ger. W. bepaalt dat er met machtiging van de Koning, op voordracht van de minister van Justitie, kan worden afgeweken van de regel die in artikel 293 is gesteld, wanneer het gaat om de uitoefening van het ambt van hoogleraar of leraar, docent, assistent in een onderwijsinrichting of lid van een examencommissie.

De vraag stelt zich hoe deze artikelen zich verhouden tot de artikelen i.v.m. de bepalingen die zijn ingevoerd in het Gerechtelijk wetboek door de wet van 12 mei 2024 (B.S. 22 mei 2024) houdende het sociaal statuut van de magistraat. In art. 331/2 Ger. W. wordt bepaald dat de magistraat niet afwezig mag zijn wanneer de dienst eronder lijdt, tenzij hem hiervoor verlof of dienstvrijstelling werd toegekend overeenkomstig hoofdstuk IV "Afwezigheden en verloven van magistraten". Luidens art. 331/3 worden de verloven toegekend door de korpschef.

Mag een magistraat de activiteit waarvoor hem een principiële cumul is toegestaan overeenkomstig art. 294 Ger. W. zijn bijkomende activiteit uitoefenen op werkdagen¹³, i.e. de dagen waarop de magistraat verplicht beschikbaar is voor de dienst?

De Koninklijk Commissaris voor de Gerechtelijke Hervorming stelt over de "cumulatie" het volgende¹⁴: *"In beginsel wordt er in de regeling van de dienst van de hoven en rechtbanken geen rekening gehouden met de medewerking waartoe sommige magistraten geroepen worden voor sommige activiteiten buiten de uitoefening van hun hoofdamt. Hun deelneming aan de werkzaamheden van de commissies kan dus enkel plaats hebben buiten de tijd die normaal door de uitoefening van hun gerechtelijk ambt wordt in beslag genomen."*

In de rechtsleer wordt hieromtrent het volgende gesteld¹⁵:

3 De buitengerechtelijke ambten moeten worden uitgeoefend buiten de tijd die normaal is vereist voor de uitoefening van het ambt van de rechterlijke orde. (*6) Men kan het ook anders stellen: het andere ambt mag de normale uitoefening van het gerechtelijk ambt op generlei wijze in het gedrang brengen.

Aan de dienst HR Magistratuur bij de FOD Justitie werd op 22 januari 2026 de vraag gesteld hoeveel magistraten extra mandaten uitoefenen, en ten belope van welke percentages. Er werd tevens gevraagd welke afspraken er werden gemaakt betreffende het uitoefenen van mandaten tijdens de arbeidstijd (i.e. op werkdagen in de zin van art. 331/1 Ger. W.). Hierop werd door de dienst HR Magistratuur meegedeeld dat de HR-cijfers onder de bevoegdheid van Perspoint vallen.

Het is aangewezen dat de wetgever een duidelijker statuut zou uitwerken voor magistraten die wensen te cumuleren, waarin wordt voorzien dat zij hun mandaten tijdens verlofperiodes uitoefenen, en ook de mogelijkheid wordt voorzien voor deze personen om hun ambt als magistraat voor bv 9/10 of 8/10 op te nemen.

---

¹³ Luidens art. 331/1 § 2 wordt voor de toepassing van hoofdstuk IV Afwezigheden en verloven van magistraten verstaan onder "werkdagen": de dagen waarop de magistraat verplicht beschikbaar is voor de dienst. Voor de toepassing van de artikelen 331/35, 331/39, derde lid en 331/42, § 1, eerste lid en § 3, eerste en tweede lid, zijn dit alle dagen met uitzondering van de zaterdagen, zondagen en feestdagen bedoeld in artikel 331/10, eerste en tweede lid.

¹⁴ VAN REEPINGHEN, CH., Verslag over de gerechtelijke hervorming, I, Brussel, BS 1964, p. 180.

¹⁵ HUYBRECHTS, L., Art. 292, eerste lid Ger.W. – Art. 300 Ger.W, i n: X., Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer, I, Deel II, Boek II, Titel I, Hfdst. II, Afd. I, Ger.W. Art. 292, eerste lid-1 - Ger.W. Art. 300-4 (53 p.), randnummer 3.

Wachtrijstelsysteem voor dossiers

Anders denken bij het toedelen van dossiers aan pleitkamers

De meeste magistraten die op heden zetelen in pleitkamers, houden per week één of meer zittingen, waarop zij een aantal pleitzaken behandelen. Zij nemen vervolgens wekelijks een aantal dossiers (bv. 3, 4, 5) mee naar huis en werken deze zaken verder af. Elke week is er een nieuwe zitting.

De zaken zijn reeds geruime tijd voordien vastgesteld op de desbetreffende zittingen. Zaken die alsnog worden geregeld vallen weg, en de vrijgekomen pleitduur kan niet meer ingevuld worden.

Dit systeem is erg belastend voor rechters aangezien de werklast moeilijk beheersbaar is. Stelt men vooraf te veel zaken vast, dan moeten deze in principe in beraad worden genomen en staat de rechter onder druk. Sommige rechters lossen dit op door zaken uit te stellen om redenen van "overbelasting van de rol". Stelt men vooraf te weinig zaken vast, of vallen er nog veel zaken weg (omdat ze geregeld worden), dan heeft de rechter een lichtere werklast, en loopt hij het risico bekritiseerd te worden omdat hij te weinig zaken in beraad neemt, hetgeen niet erg collegiaal is. Soms lijken zaken bij de inleiding relatief eenvoudig, doch worden nadien toch zeer omvangrijke conclusies opgesteld en nemen de zaken onverwacht grotere proporties aan.

Zijn de vonnissen klaar, dan gaan sommige magistraten er van uit dat zij geen werk meer hebben. Blijken de zaken zwaarder dan ingeschat, dan dienen de magistraten weekendwerk te verrichten.

Dit systeem dient herdacht te worden. De behandeling van zaken zou best georganiseerd worden via een ticket- of wachtrijstelsysteem, zoals dat gebruikelijk is in de IT-wereld. Elk nieuwe zaak krijgt een ticket (nummer) en komt in een wachtrij terecht. De plaats in de wachtrij is via het publieke luik van het CMS-systeem consulteerbaar voor de rechtszoekenden en de advocaten. Wanneer een zaak in staat gesteld dient te worden blijft zij tijdelijk "hangen" in de wachtrij (bv. om de uitwisseling van conclusies mogelijk te maken, of om onderzoeksmaatregelen te laten plaatsvinden). Wanneer de zaak in staat is, neemt zij haar actieve plaats in volgens de ouderdom van het ticket dat aan haar werd toegekend. Deze zaak komt dan vooraan in de rij te staan bij de zaken die klaar zijn voor pleidooien. Advocaten en rechtzoekenden weten (via de te ontwikkelen publieke zijde van het Just case systeem) waar hun zaak zich bevindt in de wachtrij. Een wachtrijstelsysteem leidt tot meer transparantie omtrent de volgorde van behandeling van zaken. De zaken kunnen kort voor de zitting aan een rechter worden toegewezen. De werklast van een rechter wordt zo telkens voor twee à drie weken op voorhand vastgelegd. Indien de rechter achterstand heeft, kan gewacht worden met een volgende toewijzing of kunnen minder zaken worden toegewezen, enz. Kortom, de werklast van rechters kan beter beheerst worden. Zaken komen voorts niet meer terecht op de rol van een kamer die mogelijkerwijze vertraging in het beraad heeft.

Het ticket- of wachtrijstelsysteem zorgt er voor dat de oudste zaken eerst behandeld kunnen worden, wanneer meerdere zaken klaar zijn om gepleit te worden. Het wachtrijstelsysteem maakt het ook mogelijk om rekening te houden met verlopen die bv. een maand vooraf zijn aangevraagd door rechters. Zoals hoger uiteengezet, werden aan rechters per 1 januari 2025 immers verlopen toegekend die zij ook tijdens het gerechtelijk jaar kunnen opnemen. Met een wachtrijstelsysteem met één unieke wachtrij voor zaken ten gronde en één wachtrij voor zaken (zoals) in kort geding kan één en ander ondervangen worden.

Het gerechtelijk wetboek bepaalt dat de voorzitter de zaken verdeelt onder de kamers¹⁶. Het wachtrijsysteem zou ook kunnen voorzien in een arbitraire verdeling.

Wanneer zaken geregeld worden, hoeft er geen pleitduur verloren te gaan.

Dergelijke wachtrijsystemen zouden reeds geruime tijd bestaan in o.m. Singapore¹⁷, in Zuid-Korea¹⁸, en dichterbij in Estland¹⁹, enz.

In het Ger. W. zijn nu reeds twee bepalingen opgenomen betreffende het centraal register van dossiers van de rechtspleging²⁰ en het gecentraliseerd informaticasysteem voor het beheer van de digitale dossiers²¹. Er werden nog geen uitvoeringsbesluiten genomen.

De rol van de rechters in ondernemingszaken

De functie van rechter in ondernemingszaken (RIO) (lekenrechters) is uitdrukkelijk opgenomen in het gerechtelijk wetboek²². Toch worden deze RIO's niet ten volle gewaardeerd.

Er is nauwelijks budget voor hen voorzien. Zij hebben geen vertegenwoordiging in het College van de hoven en de rechtbanken. In aantallen zijn zij nochtans zéér belangrijk. De grote ondernemingsrechtbanken hebben meer dan 5 maal meer lekenrechters dan beroepsrechters. De ondernemingsrechtbank Leuven heeft 4 beroepsrechters en 40 lekenrechters. De grotere ondernemingsrechtbanken hebben meer dan 100 lekenrechters.

Er bestaat te weinig maatschappelijk bewustzijn met betrekking tot het feit dat de werking van de ondernemingsrechtbanken in vrij grote mate berust op het werk van bijna-vrijwilligers. Over de rol van de rechter in ondernemingszaken dient grondig nagedacht te worden. In de ondernemingsrechtbanken nemen zij immers maatschappelijk zéér belangrijke taken op ter bescherming van het economisch weefsel (onderzoek naar ondernemingen in moeilijkheden, GRP, opvolging faillissementen). Zij houden zelf afzonderlijke zittingen (zonder de aanwezigheid van een beroepsrechter) in het kader van de opsporing van ondernemingen in moeilijkheden, een taak die aan belang toeneemt. Denk maar aan de problematiek van de zgn. spookvennootschappen, waar de grootstedelijke ondernemingsrechtbanken in toenemende mate mee geconfronteerd worden. Er dient te worden nagedacht over de toekomstige rol van de rechters in ondernemingszaken. Is het wenselijk om het belangrijke werk dat zij doen door bijna-vrijwilligers te laten verrichten?

---

¹⁶ Art. 726 Ger. W.

¹⁷ Zie <https://www.judiciary.gov.sg/>

¹⁸ Zie <https://eng.scourt.go.kr/eng/judiciary/eCourt/eTrials.jsp>

¹⁹ Zie <https://etoimik.rik.ee/>, <https://www.youtube.com/watch?v=ezQk8GCjNDE>,

²⁰ Art. 725bis/1 Ger. W.

²¹ Art. 725ter Ger. W.

²² Art. 84 en art. 85 Ger. W.